ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 10—ՇԱԲԱԹ—30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1857

ՄՈՒՍԱՅՔ ՄԱՍԵԱՑ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

Այս խաղերուն թէ՛ հրատարակութեան և թէ՛ ներկայացման իրաւունքը Հեղինակը իրեն կը պահէ։
Հեղինակին ստորագրած որ և իցէ նամակ Մէրճանեան Մարգարեան յորդոր Գ. Յարութիւնեանի գրատունը խրկուելու է։

Տարեկան գինն է կանխիկ 60 դահեկան
Վեցամսեայ » » 35 »
Ամէն մէկ թիւը զատ զատ 80 փարա
Գաւառ երթալիք թերթերուն ծախքերուն ծախքը ստորագրողին վրայ է։
Այս շաբաթաթերթը ամէն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի։

ԿԵՑՑԷ ՕԳԻՆ ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

Ո՛վ դուք որոնք Հայկեան զարմիս,
արդ բերկրալից սրտով եւ ձեռք
սրբութեան մեծ սեղանիս
որ պարգեւ է Երկնից մեզ։

Տեսէք զՄեծն այն երկնատուր
զՄեծն Մասիս—Արարատն,
զի ազգ վերօք ծիրանի արդ
ջրոյ ծիածան ՚ի ձեռին։

Գութ արծարծել զանձս Հայկեան
հարազատից ձեր գանձուց,
որ միշտ և յար Ազգ մեր հանդէպ
ձեր փարեցի յոյս պայծառ։

* * *

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ

Թէպէտ և շաբաթաթերթիս եօթներորդ թուոյն մէջ խոստացեր էի լաւ մը յաջորդել թատրոն մը կանոնելու երկրորդ և երրորդ միջոցները, բայց հիմակու հիմայ այժմս դառնալի ուրիշ ժամանակի մը թողուլ զայն. վասն զի կը յուսամ որ քիչ ատենէն ատեն դիտել տալով՝ այն գործին յաջողութեանը վրայօք բաւական տեղեկութիւններ յարգոյ ընթերցողաց հաղորդելու. սակայն առ այժմ յարմար սեպեցի այն բաղդաւորութիւնները ալ, այն տեղեկութեանց հետ միասին հրատարակելու։

ԽԵԼՔԻ ԺԱՌԱՆԳԵԱՆ ԵՒ

ՍՏԱԿ ՎԱՏՆԵԼՈՒ

ՓՈՒՐՁԻ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Իմ սիրելի ընթերցողս՝ խելք, ժամանակ և ստակ վատնելու գիւղին միջոց մը ցուցնելու սաստ, կ'ուզեմ ներկայացնել սանոնց ամենուն մէկ տեսարան մը՝ որուն ես ալ ականատես եղած եմ։

Բարեկամներէս երեւելի ազնուականներէ մէկը՝ անցեալ շաբաթ (որ էր Նոյ՛ 21) երեկոյան ժամ բարեկամներէս մէկուն թեթեւցութեանը առթիւ որոշածս Լէյլի—Մաջնունի ծանօթներուս քովերը մտնելու մէկ երկաթոյ սուրճ մը խմելու համար. որ՝ կ'ըսեմ թէ, Հօրին աչքի առջեւ կը դիտուէին. որոնց ամէն մէկուն վերայ զուարթութեամբ կը փայլէր. «Այս տեսնես, իմ բարեկամս, սա անիծեալ նարօտ ծխամորճը խմելու երեւակայութեան կողմերուն, խմալով, խաղալով, և ծնուածներ շարժելով կը քաշէ մեծ կերպներ կը ըսուին». «Այո, բաւ բարեկամս, կ'երեւայ թէ ատոր թիւ չէ խմեցեր, թէ ինչ գիւղացիներու զարմանք մնացած է որպէս».

Բարեկամս այս կարճ խօսքը դարձուցած թէ երեք փայլեցանի չափ խօսելէն. միշտ անոր ձեռքը բռնելով, «Ասած խօսքս անտես չէ բարեկամ, բոլ երեն, բայց անանկ երեւելի իմ, որ այդ ծխողներն չէ թէ իր դիրքը անունին ձեւը ըլլալը չէ խմցեր, այլ կարելի է որ իր բոլոր կեանքը մէջ պզտիկ ամենափոքր խորհրդածութիւն մը ընելու ժամանակ չէ ունեցած»։ «Ժամանակ չէ ունեցած...» բսաւ բարեկամս, զարմանալով. «Ինչ ունէր որ ծխողին մըն է. մինչև իր անդարձ փոխվանդ կամ եօթնամսեան տարիներուն մէջ գտնէ ժամ մը չգտաւ խորհելու, թէ ամէն որ մարդս պէտք գերեզման, և գերեզմանը շէնք սնանելը կ'արժէ»։

Բարեկամս այս խօսքը լմնցուցածին պէս՝ անդամ մը վերջինելով ծխողներուն անկէց աղօթենք. և վերջը դուրսը ասելին կանչելով՝ ձեռ դրուեցի թէ ինչ խորհրդածութեան մէջ ընկղմեցաւ. ես ալ տեսնելով իր լռութիւնը՝ մեկին սկսայ հետեւեալ խորհրդածութիւնը ընելու։

Ինչ է մարդը.— Եթէ մի ամեն կերպով բոլոր արարածներուն գերագոյնը, և Աստուծոյ Արարչին մտաւոր նկարագիրը պատճառուած տառակեայ մը. որոշած մը՝ որ իր մարմնոյ բարոյական կարողութեամբը և Աստուծոյ կարողութեամբը աղաւաղում եղած է. և հետեւաբար՝ յայտ բարինի, մտաւորապէս սրտակցին, եւայլն, որպէսզի խոհական կարողութեամբ զարդարուած. այս ուրիշ՝ մարդս ինքն համար այս երկնաւորի և նիւթեղէն մարմին կարգաւորութեանց բաւ արժանաւոր գործածելը։ Ինքն, կը հարցնեմ, մարդս իրեն ազատութեան և միջնամարդու ձանձրացեալ և անանց վրայ աւելի ազատարարութիւն ընելու կարող ըլլալին վերջը՝ առաւելին մեր սիրածնոց մէջ կ'ենայ. Ինքն, կը հարցնեմ, մարդս ազնիւ բանակներուն մէջ մարմնոյն և թէ հոգւոյն միսակարգ բոլոր գիտութեան վերջը՝ առաւելին եւ չկենար զանոնք իր կարծածին վրայ դրսեւելու։ Մինչ, բնաւ չի խորհիր, որ այս իր բոլոր ընկերութեան վերջը չառ մը գերեզման ինչէ, գուշակով Աստուծոյ բարութեան ենթակայ կ'ըլլայ։

Բայց մինչ երբ մարդս նման բարոյական տառապանքները այս տեսակ պարզէն և բաւական կեանք մը սիրով փարեն. մինչև երբ ժամանակ չունի անձնական իրենց բաւած ընթացքին վերանորոգութեան ըլլալու վրայ խորհելու. մինչև երբ խելք սիրով չունենան մարդ ըլլալնին ձանձրանալու։ Բայց մինչև երբ ալ իրենց մասնաւոր սիրտ առնենան իրենց խաւարայն վիճակաւորները լեզուելու, իրենց անձնական արդարախնդրական օգը ձգելու, և պարզապէս յեղաշրջութիւնները ժամանակին լուսաւորելու։

Այս երեւելի կարճ խորհրդածութիւնս համար թէ լմնցուցած էի, յանկարծ բաժակներին գաւթին ներս ներսուհան երկսատարդ մը ծառայ. որուն գլխուն դժբախտութիւնը, գլխուն ձեր, ասպանդրան վառելուն երեւոյթը, և միշտ բուրումները պարզապէս կը յայտնէին, թէ կատարեալ յաւելորդութեան անդի երկելի մեծ մը ըլլալը. բայց ցաւալի է ըսելը, որ յիշեալ երիտասարդը հազիւ հազ ծերունի մը գլուխը անցած, տեղացին ապառաջինեցին երկարը երեսը մեկնոց քովը փակեցին. որն որ կ'ապացուցանէր, թէ այն իրենց յանձնարարներէն մէկն է. Երիտասարդը իր պաշտօնի ընդունելութիւն մը գտնելուն վրայ հպարտացած՝ մեկէն հրամայեց, որ շէշ մը պարոնչոր բերեն. որուն հրամանը անմիջապէս կատարուեցաւ. Աչքերով անիծ բանի մը փայլեցնելէն վերջը ձեր ստացերով՝ իր գեղեցիկ գլխէն վրայ կարծրութիւն մը պառեց, և իր կարմիր սրբուներովը մտած չոր կողմէ դառնալ. որով յայտնի կ'ընէր, թէ ընկեր մը կը փնտռէ....

Այս միջոցիս բարեկամս իր խորհրդածութենէն դադրած ըլլալով՝ զուարթ մեր վերջացաւ, և առաջարկեց ինծի որ անկից երթանք. Ես ալ իմ կողմանէս իր առաջարկութիւնը ընդունելով «Այո, երթանք ասկից բարեկամ, բսի, այո, երթանք, և հեռանանք այս ցաւալի տեսարանէն. ինչու որ աւելի այս է ան տեղը՝ ուր մարդիկ բաղդաւորութեամբ կը ջնջեն խելքերնին, ժամանակնին և ստակնին վատնելու»։

Այս նշմարուելու շատ խելացութեամբ պատած են մարդիկ այս հրաշքը. որով շատ գիտութեամբ կրնան կազմակել իրենց նման մարդոց՝ բնաւ թէ ան անանկ պատճառներ վաղ-

Բայց մինչ երբ մարդս նման բարոյական

ելելու երեք միջոցները․ որ են խելք, ժամանակ և ստակ։

Ի՞ՆՉ Է ՀԱՅՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ։

Հայրերուն և մայրերուն գլխաւոր պարտականութիւնն է իրենց զաւկները այնպիսի դաստիարակութեամբ մը մեծցընել, որ քսան կամ քսանուերկու տարեկան եղած ատեննին կարող ըլլան երջանիկ և խաղաղ կեանք մը վարելու։

Արդ՝ դուք որ հայր անունը կը պանծաք, եթէ իրօք կը փափաքիք, որ ձեր զաւկները երջանկութեամբ և զուարթութեամբ անցընեն իրենց օրերը, եթէ կ'ուզէք, կ'ըսեմ, որ Աշխարհս պտուղի ողբերէ և հառաչանքներէ, աղէկ հոգ տարէք ձեր զաւկներուն դաստիարակութեան մասին․ գիտցէք որ անաչառ Նակին առջև պատասխանելու կարող չպիտի ըլլաք, եթէ ձեր գլխաւոր պարտականութիւնը չճանչնալով՝ ձեր զաւկները այնպիսի վիճակի մը մէջ չդնէք, որով կարող ըլլան իրենց կարճատև կեանքը խաղաղութեամբ և երջանկութեամբ անցընելու․ և օրհնեն թէ իրենց ողորմած Արարիչը և թէ զձեզ։

Իսկ դուք ով մայրեր, դուք աւելի պատասխանատու էք այս մասին․ ինչու որ դուք աւելի ժամանակ և աւելի պատեհութիւն ունիք ձեր մանկիկները ըստ պատշաճի կրթելով՝ զանոնք Աշխարհս խոհեմութեամբ վայելելու պատրաստելու․ համոզուեցէ՛ք որ եթէ մայրերը իրենց այս գլխաւոր պարտականութիւնը ճանչնալով այս օրուընէ սկսին իրենց զաւկները երկնաւոր Նակին վախովը և լաւ դաստիարակութեամբ մեծցընելու, շուտով պիտի սկսի քիչնալ Աշխարհիս վրայէն թշուառութիւնը և ապերջանկութիւնը։ Ապա ուրեմն ով մայրեր, մի՛ դանդաղիք ըսելով թէ․ «Իմ զաւակս դեռ փոքրիկ է․ վարժելու ժամանակը չէ․ փոքրիկ է, լացընելու չէ․ փոքրիկ է, կամքը կոտրելու չէ։» Մէկդի ձգեցէք այդպիսի ունայն զրոյցները, և ժամ մը առաջ ձեր զաւկները կրթելու սկսեցէք․ հոգ չէ տղեկը որքան պզտիկ ալ ըլլայ։

Պէտք է գիտնալ, որ երբ մանուկ մը երկու տարեկան կ'ըլլայ, բաւական սուր իմացական կարողութիւն ունի։ Երեք տարեկան տղեկ մը բաւական ընդունակութիւն ունի չարը բարիէն որոշելը սորվելու։ Չորս տարեկան եղած ժամանակը՝ պէտք է որ իր լեզուին ընթերցումը ըստ բաւականին գիտնայ և իւր Ազգին Նախնեացը վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը ունենայ։ Հինգ տարեկան տղայ մը կրնայ իր լեզուն բաւական մաքուր կերպով խօսիլ, Աստուծոյ և մարդկային ընկերութեան աւելի եղծէն հեռու կենալ։ Վեց տարեկան եղած ատենը իր Ազգին բոլոր պատմութեանը վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը կրնայ ունենալ։ Մինչև եօթներորդ տարին սորվածներուն վրայէն կրկին անգամ անցնելով՝ զանոնք լաւ մը իր միտքին մէջ տպաւորելու է։ Երբ եօթը տարեկան ըլլայ, այն ժամանակը պէտք է որ սկսի համառօտութիւն Ընդհանուր պատմութեան և սկզբունք Թուաբանութեան։ Ութը տարեկան եղած ատենը՝ Աշխարհագրութիւն ալ սկսելու է։ Տասը տարեկան եղած ժամանակը՝ պէտք է որ բաւական հմտութիւն ունենայ Ազգային պատմութեան, Ընդհանուր պատմութեան, Թուաբանութեան, և համառօտ Աշխարհագրութեան վրայ։ Ասկէց վերջը՝ պէտք է որ քաղաքակրթացեալ Եւրոպիոյ ազգաց մէկուն լեզուն սորվելու սկսի։ Վերոյիշեալ ուսմունքները և գիտութիւնները շարունակելու է մինչև տասներկու տարեկան եղած ժամանակը։ (Բայց մի՛ մոռնաք ձեր զաւկները Աստուծոյ վախովը մեծցնելու․ վասն զի ոչինչ է մարդու մը ունեցած բոլոր իմաստութիւնը, երբ Աստուծոյ երկիւղովը չէ սկսած և անով յառաջ չ'երթար։) Երբոր տասներկու տարեկան պատանի մը կ'ըլլայ, պէտք է որ վերոյիշեալ ամէն ուսմանց և գիտութեանց վրայ տեղեկութիւն ունենայ համերձ ընդհանուր Աշխարհագրութեամբ։ Ասկէց վերջը սկսելու է Բնական գիտութիւն, Երաժշտութիւն, և սկզբունք Աճէպրայի։ Վերջապէս՝ երբ տասնուչորս կամ տասնեհինգ տարեկան նորահաս երիտասարդ մը կ'ըլլայ, ալ ամէնասուր իմացականութեան մը տէր կ'ըլլայ․ և հետևաբար կրնայ որ և իցէ գիտութեան մը կամ արհեստի մը ընդարձակ ասպարէզին մէջ մտնել։

Արդ՝ կը հարցընեմ հիմայ, կրնա՞յ ըլլալ որ իմ ըսածիս պէս դաստիարակուած երիտասարդ մը քսանուերկու կամ քսանուչորս տարեկան եղած ատենը կարող չըլլայ իր ապրուստը ճարելու հնարք մը ունենալու, և երջանկութեամբ ապրելու։ Ապա ուրեմն ով մայրեր, իմ խրատս մի՛ մերժէք․ այլ ոչնչաբանութեամբ վատնած ժամանակներնուդ մէջ զաւակներնիդ վարժեցէ՛ք թէ առաքինութեամբ և թէ մտաւորական մշակութեամբ ....

Բայց թէ որ մայրերը դեռ չեն վարժուած․․ դարձեալ նեղը մտայ․ ինչ պատասխանեմ․ բայց և այնպէս կը յուսամ որ ամէն մէկ Ազգասէր իր սրտին մէջը ունի իմ տալու պատասխանս․ այսինքն թէ, պէտք է որ մեր Ազգն ալ ունենայ աղջկանց դպրոցներ, ճեմարաններ, և ուսումնարաններ որչափ որ կարելի է շուտով․ որոնց սկզբնաւորութիւնը ուրախ սրտիւ կ'ըսեմ որ արդէն տեսնուեցաւ։

Կը յուսամ որ մեր Ազգը ասկէց վերջը աւելի պայծառ օրեր պիտի տեսնէ, և շուտով պիտի ջերմնայ ընթերցասիրութեան և ազգասիրութեան Արեգակովը․ որուն միշտ կ'սպասենք անհամբեր սրտով։

Ի՞ՆՉ ԷԻ․ Ի՞ՆՉ ԵՄ․ ԵՒ Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՄ։
Ո՞ՒՐ ԷԻ․ Ո՞ՒՐ ԵՄ․ ԵՒ Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՄ։

Ահա վեց հատ ամենակարևոր հարցումներ․ որոնք կատարեալ արժանի են վրայնին խորհելու։ Ան անձը՝ որ կ'ուզէ վերջապէս երջանիկ ըլլալ, պէտք է որ իւր ամէն ժամերուն մէջ այս հարցումներուն վրայ խորհի։ «Ի՞նչ էի» հարցընէ երբ առաւօտուն կ'ելլէ անկողնէն․ «Ի՞նչ եմ» երբ կէս օրուան ատեն գործի զբաղած է․ «Ի՞նչ պիտի ըլլամ» երբ գիշերը անկողին կը մտնէ։

Նոյնպէս ալ, «Ո՞ւր էի» առաւօտուն․ «Ո՞ւր եմ» կէս օրին․ և «Ո՞ւր պիտի երթամ» գիշերը։

Ի՞նչ էի․ — Աստուծոյ շունչը։

Ի՞նչ եմ։ Ասոր պատասխանը ամէն մարդ իր սրտին մէջ ունի․ բայց ես ամէնուն տեղը կը պատասխանեմ, — Պանդուխտ մը։

Ի՞նչ պիտի ըլլամ․ — Սրտիդ հարցո՛ւր։

Ո՞ւր էի․ — Աստուծոյ մէջը։

Ո՞ւր եմ․ — Պանդոկի մը մէջ։

Ո՞ւր պիտի երթամ․ — Սրտիդ հարցո՛ւր։

Հետևեալ ոտանաւորը՝ զոր որ յարգոյ բարեկամներնուս մէկը յղարկած է մեզ, ուղերձ մըն է իր ազգասիրութեամբը ամենուն ծանօթ եղող վսեմափայլ Խորասանճեան Պետրոս Էմիրային նուիրուած․ որն որ իւր Ազգին յառաջադիմութեան սիրովը վառեալ՝ ասկէց քանի մը ամիս առաջ Պալատի Խորէնեան դպրոցը իր այցելութեամբը պատուելու բարեհաճեցաւ․ որով բոլոր աշակերտաց և ուսուցչաց դէմքը զուարթութեամբ փայլեցուց։

Նորին Վսեմութիւնը 'ի նշան խորին երախտագիտութեան թէ՛ ուսուցչաց և թէ՛ ուսանողաց իր Ազգասիրութեանը արժանի հետևեալ ուղերձը ընդունեցաւ․ զոր որ մենք ալ բերկրութեամբ սրտի կը հրատարակենք մեր շաբաթաթերթին մէջ։

ՆՈՒԷՐ
ԵՐԱԽՏԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԱՌ ՎՍԵՄԱՓԱՅԼ ԵՒ ԱԶԳԱՍԷՐ
ՊԵՏՐՈՍ ԷՄԻՐԱՅ
ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

Ո՛ ծառատունկ երջանիկ,
որ ծաղկեալ ու վարսալից
բանաս ոստերդ փափկիկ
ամբախառն Զեփիւռից,
դուն երբ քու զով հովանւոյդ
կը հրաւիրես Նէմփաներն,
երբ քու անուշակ գեղոյդ
կ'զմայլին շուրջ եղողներն,
ո՜հ, որչափ դուն մեծապէս
գրախտին՝ ուր դուն ես մեծցեր,
կը բարձրացնես կը գովես
զերկիրն, որ քեզ սնուցեր։

Ո՛հ դուն ալ վտակ երանիկ,
բիւրեղանման ջրերով
որ սահիս կ'երթաս հեզիկ
մարգերուն մէջ սողալով,
երբ քու վճիտ ու արծըթած
կոհակիկներդ մրմնջեն,
ու գետափունք զուարթացած
ծաղիկներով դրդընչեն,
տունկեր ծառերն պտղալից
երբ բիւրերանգ որ շողան,
ի՜նչպէս դուն ալ դրուատիք
արժանի ես քու ականն։

Ո՛հ, թէ մենք ալ այս դրախտիս
ըլլայինք ան ծառատունկը,
այս Խորէնեան դպրոցիս
անուշահոտ այն ծաղկունքը․
թէ ան վտակին ըլլայինք
նման վճիտ ջրերուն,
այսօր հերիք կուտայինք
մեր մանկական սրտերուն
երախտագէտ մեծարանքը
քեզ, ո՛ ազնիւ մեր պաշտպան,
ո՛ Հայրենեաց մեր պարծանքը։

(Թարգմանութիւն)

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՍԱԲԷԹ․ Ամենևին։ Այդպիսի բանի մը այնչափ կրնամ հաւատալ, որչափ որ այս բանին հաւատամ թէ ես մեռած եմ։

ՇՈՂԱՆ․ Ուրեմն պարապ տեղը պիտի խօսիմ․․․ բայց ո՜հ, սիրտս սաստիկ կը վշտանայ թէ քու և թէ զաւկիդ վիճակը տեսնելով․ անանկ որ ես իմ բոլոր ջանքս պիտի ընեմ զինքը իր ցաւալի վիճակէն ազատելու․ Եղիսաբէթ, իմ սիրելի բարեկամուհիս, կ'աղա-

չեմ որ ինծի մօտիկ ընես · ես ալ ժամանակաւ չէի հաւատար հմայութեան · բայց զօրաւոր ապացոյցները սխալումս յայտնեցին · և հիմայ երբեք չեմ համարձակիր առանց քանի մը հմայութիւնը ուրանալու · դեռ երեք ամիս չկայ, որ տիկին Մարթան՝ որն որ գիտթուած էր, աղաւեցաւ այն հռչակաւոր հմայլին ձեռքովը՝ որ Նարինէ կը կոչուի · առ այժմ ներս հարիւրէն աւելի առանց եղելութիւններ տեսած են · արդ՝ բարեկամուհիս, թէ որ իրօք կը սիրես քու զաւակդ, հեռուէ իմ խրատիս, և բերել տուր այն մեծահամբաւ հմայն ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Ասդպիսի բանի մը շատ չեմ կրնար վստահիլ · բայց ինչ և իցէ, գոնէ փորձի համար ... ուր կրնանք գտնել այդ Նարինէը ·

ՇՈՒՇԱՆ · Դուն այդ հոգը իմ վրաս ձգէ · ես կ'երթամ և կը բերեմ զայն · (կ'երթայ)

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · (ինքնիրեն) Ինչու չեմ կրնար համոզուիլ տիկին Շուշանին խօսքերուն ... բայց ինչ որ է 'նէ ... պարտէզը թողուցի զաւակս, երթամ · (կ'երթայ)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԳ

Ա ԾԱՌԱՅ · Բ ԾԱՌԱՅ ԵՒ ԱՆՆԱ

ԱՆՆԱ · Ըս առանց չըլլար, բոլոր գործը իմ վրաս ձգել, շատ աղէկ ... Հիմարիս կ'ըսեմ, որ ես ալ նոյնը կ'ընէի, թէ որ էջ մը գտնայի · պարոններ, կ'ուզէք որ դուք ալ-նուականս վաճառականներու պէս պտըտիք, և տանը բոլոր ծառայութիւնները ես կատարեմ · ալ ես չեմ կրնար դիմանալ · կամ այս գործը կարգադրուելու է, կամ չէնէ ալ չեմ կրնար ծառայել ես այս տանը մէջ ·

Ա ԾԱՌԱՅ · Ներեցէք քոյրիկ · այդ քու խօսքերդ սրտիդ վատթարութենէն 'ի զատ ուրիշ բան չեն յայտներ ·

Բ ԾԱՌԱՅ · Քու բռնած ընթացքդ միայն ազնիւ հոգի մը չունենալդ կը յայտնէ · վասն զի կարծեմ թէ, մեր երկուքս ալ իբրև մարդ կը ճանչնանք մեր պարոնը ·

ԱՆՆԱ · Այդ խօսքերուդ և ոչ մէկը ականջս կը մտնէ ... ես կ'երթամ և մեր տիկնոջը կը բողոքեմ · անիկայ աւելի աղէկ դատողութիւն կրնայ ընել անշուշտ · (կ'երթայ)

Բ ԾԱՌԱՅ · Կրնայ ըլլալ որ իրաւունքով ըլլայ · վասն զի էգ է ·

Ա ԾԱՌԱՅ · Այո · բայց անոր մարդուս աչքն իրաւունքով ըլլալը կը հաստատէ, թէ իրօք իրաւունքի տէր է · (կ'երթայ)

Բ ԾԱՌԱՅ · (ինքնիրեն) Ով Աստուած, մինչև ե՞րբ զիս պիտի թողուս այս ծառայական կեանքին մէջ ... մինչև երբ, մինչև երբ ... ա՜հ, անգութ հայր · յանցանքը քուկդ է, որ պէտք եղածին պէս զիս կրթութեան և ուսման ճամբուն մէջ չդրիր · և ես հիմայ ուրիշի հրամանին տակ այսպիսի կերպով կը ճնշուիմ ... այն անցած ժամանակը, և զղջումը օգուտ չըներ · (կ'երթայ)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԴ

ՆԱԶԻՐՊԷՅ ԵՒ ՀԱՄՕ

ՀԱՄՕ · Ձգէ զիս կ'ըսեմ, կ'աղաչեմ, կ'աղերսեմ, կը հրամայեմ · ձգէ զիս ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Ա՜հ ... Տէր Աստուած ... Համօ, զաւակս, յիշէ քու մայրդ, ճանչցիր զիս ·

ՀԱՄՕ · Դուն ... իմ մայրս, իմ մայրս · սուտ խօս կ'ըն, չէ՞ որ ես իր թաղումը աչքովս տեսած եմ · խաբեբայ, զո՛ւլ խաբելու կ'աշխատիս · գնա՛ քովէս ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Որդեակ իմ ...

ՀԱՄՕ · Գնա՛ կ'ըսեմ · հեռացիր քովէս · աչքիս մի՛ երևնար ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · (ինքնիրեն) Ողորմ ղայլա-ցած ... , թէ որ զիս իբրև մայր չես ընդունիր, գոնէ՛ բարեկամ մը ճանչցիր զիս, որն որ կը փափաքի խնամել զքեզ մօր պէս, և վրադ հոգ տանիլ ·

ՀԱՄՕ · Հոգ տանիլ ... ես տղեկ չեմ · գնա՛, գնա՛ · ես կ'անարգեմ կնկան խօսքերը ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Կ'անարգես քու մօրդ խօսքերը · ահա կ'երթամ զաւակս · (այս միջոցին ներս կը մտնեն Շուշան և Նարինէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԵ

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · ՇՈՒՇԱՆ ԵՒ ՆԱՐԻՆԷ

ՇՈՒՇԱՆ · Ինչ ձայն, ինչ աղաղակ ... ինչ եղեր ես Նազիրպէյ ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Այս արդեօք ինչ թշուառ և ապերջանիկ արարած մը ... ա՜հ, զաւակս զիս կը մերժէ · չճանչնար զիս ·

ՆԱՐԻՆԷ · Աստահ եղիք տիկին, որ քիչ ատենէն ամեն բան կ'անցնի · (Համօի մօտենալով) Օ՜հ կը ճանչնաս զիս ·

ՀԱՄՕ · Սատանայները ճանչնան զքեզ · անձնանիկ կախարդ ·

ՆԱՐԻՆԷ · Անշուշտ սատանայները կը սոսկան ինէ · (խոժոռ նայուածքով մը) Տէրդ նման, շուտով, կը հրամայեմ քեզ · (Համօ կը խոնարհի)

ՇՈՒՇԱՆ · Կը տեսնե՞ս Նազիրպէյ · ինչ շուտով ·

ՆԱՐԻՆԷ · Այս երիտասարդը ձեր զաւակն է տիկին ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Այո՛ տէր իմ ·

ՆԱՐԻՆԷ · (գրպանէն թուղթի կտոր մը և կապարեայ գրիչ մը հանելով) Ինչ է իր անունը · քանի տարեկան է · ուր ծնած է · ինչ է իր պաշտօնը · ուր ճամբորդութիւն ըրած է · այս հիւանդութիւնը ուր ստացաւ ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Իր անունը Համօ է · քսան և վեց տարեկան է · այս տանս մէջ ծնած է · գնդապետ մըն է · գրեթէ բոլոր Եւրոպա ճամբորդութիւն ըրած է · և վերջին անգամ՝ երբ Սպանիա պիտի երթար պատերազմի, Թէքիրտաղի մօտ գիւղի մը մէջ այս հիւանդութեանս ենթակայ եղաւ ·

ՆԱՐԻՆԷ · Ընդհանրապէս ինչ բանի վրայ կը խօսի ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Կատարինէ անուն օրիորդի մը վրայ ·

ՆԱՐԻՆԷ · (Նազիրպէյի տուածները թուղթին վրայ գրելէ ետքը ...) Աստահ եղիր տիկին, որ ես պիտի կրնամ բժշկել ձեր զաւակնին, որն որ գիտթուած ըլլալով իր հոգակը · ուրիշ հնարքով մը չկրնար բժշկուիլ · (...) Այս անձնակը ինծի ձգելու եք աս գիշեր · ուր պիտի անցունեմ երեք ընկերներուս հետ միասին ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Սրտի յօժարութեամբ տէր իմ ·

ՆԱՐԻՆԷ · Ուրեմն պէտք է որ երթամ ու ընկերներս բերեմ · (կ'երթայ)

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Երբեք չեմ կրնար վստահիլ ·

ՇՈՒՇԱՆ · Գոնէ զաւկիդ վրայ գթա · կրնայ ըլլալ որ քու անհաւատութիւնդ պատճառ ըլլայ իր չբժշկուելուն ·

ՀԱՄՕ · (...) Կեցցէ, կեցցէ ... ուր է ձիս, թուրս · կեցցէ Անգղիա, կեցցէ Սպանիա ·

ՆԱԶԻՐՊԷՅ · Որդեակ իմ, ինչ կ'ըլլաս ... ա՜հ, Շուշան, ինչպէս դիմանամ ...

ՇՈՒՇԱՆ · (...) Շուտով տեղդ նստէ ·

ՀԱՄՕ · (...) Դուք ալ զիս փախցընել կ'ուզէք, Նարինէ քաղաքէ · ես բընաւ կնկան հնազանդելու դիտաւորութիւն չունիմ · (... Նազիրպէյ Համօը ... կ'երթայ) լսած բան է որ կիկիներն ալ հրամայելու իշխանութիւնը ունենան · (...) · և Համօ ... ·

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԶ

ՆԱՐԻՆԷ ԵՒ ԻՐ ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

(ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿ)

ՆԱՐԻՆԷ · (...) Ձեզ տեսնեմ ընկերներս · այս գիշեր մեր բոլոր ճիգը թափելու ենք յուշկապարիկներու ձեռքէ խեղճ երիտասարդ մը ազատելու · (...) Հիմայ՝ իմ առած տեղեկութեանս նայելով այս երիտասարդին հիւանդութիւնը յառաջ եկեր է Թէքիրտաղի մօտ գիւղի մը մէջ Կատարինէ անուն գեղեցիկ օրիորդի մը պատճառաւ · որն որ Սօնալա անունով սիրական մը ունենալուն համար անգթաբար մերժեր է այս երիտասարդը · որն որ սաստիկ սէր կապելով յիշեալ օրիորդին վրայ՝ չէ կրցեր զսպել իր զգացումներուն սաստկութիւնը · և սանձով իր մտքին կարողութիւնը կորսնցուցեր է · Հիմայ ինչ ճամբայ բռնելու է, որով կարող ըլլանք Կատարինէն համոզելու որ այս գնդապետը ընդունի · թէ որ այս հնարքը յաջողի, ես բոլորովին վստահ եմ որ այս երիտասարդը իր առջի վիճակը պիտի գտնէ · ինչ կը խորհիք բարեկամներ ·

Ա ԸՆԿԵՐ · Որովհետև մենք խարդախութիւնը մեզի գործիք ընելով՝ ժողովրդեան միտքը գրաւած ենք, պէտք է որ մեր պատիւը չկորսնցնելու համար ...

ՆԱՐԻՆԷ · Անգթութեան դիմենք ·

Ա ԸՆԿԵՐ · Այո՛, անգթութեան դիմելու ենք առանց խղճի մտաց ·

ՆԱՐԻՆԷ · Ինչ անգթութիւն ձեռք առնելու ենք այս պարագայիս մէջ ·

Ա ԸՆԿԵՐ · Սպաննելու ենք անոր կեանքը՝ որն որ Կատարինէի սիրտը գրաւած է · ահա պարզապէս այս է իմ տալու խորհուրդս ·

Բ ԸՆԿԵՐ · Թէ և մեր բարեկամին տուած խորհուրդը շատ յարմար միջոց մըն է, բայց և այնպէս անոր ծայր անգթութիւն մըն է անիկայ · չը կրնար ըլլալ որ ուրիշ միջոցներու դիմենք · իսկ երբոր անոնք չյաջողին, այն ժամանակը առաջին միջոցը 'ի գործ կը դնենք ·

ՆԱՐԻՆԷ · Ուրիշ ինչ միջոց կրնանք գտնել ·

Բ ԸՆԿԵՐ · Արդէն մտքիս մէջ երկու հնարք կայ · որոնց առաջինը այս է · մեր մէջէն մէկը սոսկալի կերպարանքի մը մտնելով՝ յիշեալ գիւղը երթալու է · և հոն անտառի մը կամ ձորի մը մէջ պահուըտելով Սօնալա հանդէպ անցած ժամանակ բռնելու է զինքը · և սաստիկ սպառնալիքներով վախցընելու է, առնելով որ եթէ Կատարինէի հետ ամուսնանալու ...

... ամուսնանալ որ եթէ Կատարինէի հետ տեսնուելէն չզգուշի ·

ըմբռնելով որ եթէ Կատարինէի հետ ամուսնանալու ... նանցայ, և անոր հետ տեսնուելէն չզգուշի, անշուշտ դժոխային հարուածով մը պիտի պատժուի ..... Դուք լաւ գիտէք, որ գիւղացիք սաստիկ բաներու վստահութեամբ յարգութիւն կ'ընծայեն · Երկրորդ հնարքն ալ սա է որ, նամակ մը պատրաստելու է իբր Սօնալայի կողմանէ Կատարինէի խրկուած · Սօնալայի բերնէն, թէ որուն մէջ գրելու է Սօնալայի բերնէն, և թէ ինքը բնաւ չսիրեր Կատարինէն, և թէ ինքը ուրիշ տեղ մը աւելի գեղեցիկ օրիորդ մը ընտրած է իրեն համար · այս նամակը ...

digitised by A.R.A.R.@

րելէն վերջը՝ մեր մէջէն երեք հոգի նոյն գիւղը երթալու են, և Թօմասը անտառի մը մէջ կամ ուրիշ ո՛ր և իցէ տեղ մը ձեռք ձգելով՝ տանելու են զինքը մեր բարեկամ աւազակապետին, որն որ նոյն գիւղէն քանի մը մղոն հեռու անտառի մը մէջ կը բնակի. պատուիրելով իրեն, որ ամենայն զգուշութեամբ պահէ զինքը մինչև որ իրեն իմաց տանք որ արձակէ. այսպէսի կերպով Թօմասը իր սիրուհիէն հեռացընելէն վերջը՝ մէջերնուս մէկը յիշեալ նամակը տանելով Կատարինէի դրանը առջին ձգելու է: Կատարինէն այն նամակը կարդալով՝ անշուշտ պիտի մոռնայ իւր սիրելին քիչ ատենէն. մենք ալ այն ժամանակը այս երիտասարդիս մօրը կ'իմացընենք, որ եթէ յիշեալ օրիորդը իւր զաւկին կնութեան առնէ, կատարելապէս պիտի առողջանայ. ահաւասիկ իմ տալու խորհուրդս:

Նարճէզ. Կեցցէ: Երկրորդը առջինէն լաւ միջոց. ուրեմն երթանք: (Կ'երթան)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԺԵ

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԵՒ ՀՈՄՍ.

Եղիսաբէթ. Ի՞նչպէս ես ո՛րդեակ իմ. կը յուսամ որ բաւական առողջացար:

Հոմս.
Լռէ՛, ո՛վ անօրէն...
ալ բաւական է...
մի ծակեր իմ եղկելի սիրտս քու թունալից խօսքերովդ...
ո՛րչափ կուրցած են քու սրտիդ աչուրները...
չե՞ս տեսներ այս սրտիս մէջ յուզեալ Ովկիանոսին սոսկալի ալիքները...
ա՛հ, անիծեալ օր ծննդեանս...
քու հետդ մէկտեղ ծնաւ հոգւոյս մէջ Լաբիւրինթոս մը...
որ օր օր կը մեծնայ և կ'ընդարձակի իմ անհամար թշուառութիւններս իր մէջը պարունակելու համար:
Նրբանկատ հեռադիտակ մը պէտք է, անգութ մայր, որ կարող ըլլաս սրտիս թշուառութեանը մէկ հազարերորդը տեսնելու...
լռէ՛ ալ, կ'աղաչեմ...
դադրեցո՛ւր քու լեզուդ...
մի թափեր եղկելւոյս գլխուն վրայ դառն նախատանաց կայծակներ...
ալ բաւական է...
դադրեցո՛ւր քու սրածայր նետերդ...
բնաւ ողջ տեղ չմնաց այս սրտիս վրայ ուրիշ խոցեր ալ ընդունելու...
ա՛հ...
անոր ամէն կողմը անբուժելի խոցերով լի է...
աւա՜ղ իմ երիտասարդութեանս...
եղո՛ւկ իմ անցլին օրերուս...
խղճա՛ իմ վրաս քարասիրտ մայր...
տե՛ս իմ անտանելի վիճակս...
ձգէ՛ զիս կ'ըսեմ...
կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ...
ձգէ՛ զիս որ միտքս դրածս կատարեմ...
մնացի՛ր յաւիտեան քու զաւկիդ...
քու լեզուդ՝ որ կը համարձակի հիմայ զաւակ մը ունիմ ըսելու, զաւակ մը ունէի թո՛ղ ըսէ... աչուրներդ՝ որ հիմայ զիս կը տեսնեն, թո՛ղ իմ ցուրտ գերեզմանիս վրայ քանի մը կաթիլ ջերմ արտասուքներ թափեն...
վերստին կ'ըսեմ, ալ մնացի՛ր զիս յաւիտեան...
ո՛վ իմ ազգականներս, և բարեկամներս, Հոմս անունով երիտասարդ ազգական մը կամ բարեկամ մը ունէինք ըսէք...
կը հարցընեմ ձեզ, իմ երջանկանալս չէ՞ք ուզեր...
ուրեմն ձգեցէք զիս, կ'աղաչեմ...
ձգեցէք, որ յաւիտենականութեան անմատչելի պարսպին անդին կողմը անցնիմ...
հոն երջանկութիւն պատրաստ է անշուշտ ինծի համար...
հոն թո՛ղ անցնիմ ես զքեզ մոռնալու...
հոն թո՛ղ անցնիմ...
ազատիմ ալ զիս խեղդամահ ընող մելամաղձոտութենէն...
ալ բաւական է...
չեմ կրնար դիմանալ...

Եղիսաբէթ. Ա՜հ, զաւակս...
ի՞նչու այդչափ կը փախչիս...
հոն երթալու...
մի՞թէ կ'ուզե՞ս ձգել քու մայրդ...
հոս անմխիթար...

Հոմս. Բայց իմ Կատարինս հոն է...
ես Կատարինը միայն կը սիրեմ...
պէտք է որ իրեն եղած տեղը երթամ...
չեմ խորհիր ուրիշ մէկու մը վրայ...
ա՛հ...
իմ աչուրներս տեսան...
երբ Կատարինս երկու հրեշտակաց թևերուն վրայ նստած երկինք կը բարձրանար...
ես տեսայ զինքը...
ան յայտնեց ինծի թէ միշտ իւր ետևէն երթալուս կ'սպասէ...
արդ ձգէ՛ զիս...
մա՛յր իմ...
գթա՛ եղկելւոյս վրայ...
ա՛հ, մա՛յր իմ...
ձգէ՛ զիս...
ալ չեմ կրնար դիմանալ...

(արտասանելով մօրը վրայ կ'իյնայ. և Եղիսաբէթ սրտին դառն վշտացը սաստկութենէն գլուխը իր զաւկին վրայ կը ծռէ):

(Պետոյ Չարանեան)

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Օր մը Ամերիկացի մը Անգղիացիի մը հետ տեսութիւն ընելու ատեն՝ իր երկիրը ամէն կերպով գովելէն վերջը ըսաւ. “Մինչև անգամ խաւար սենեակներ կան՝ ուր մենամարտութիւն կ'ըլլայ„: “Այդ անկարելի բան է„ պատասխանեց Անգղիացին: “Բայց ես աչքովս տեսած եմ„ ըսաւ Ամերիկացին ոտքը գետինը զարնելով:

“Ան որ այսօր կրնաս ընել, վաղուան մի՛ թողուր„ կ'ըսէ մայր մը իր տղուն: “Ուրեմն շատ աղէկ կ'ըլլայ որ վաղուան համար պատրաստած կարկանդակդ այսօր ուտեմ„ կը պատասխանէ տղան անտարբեր կերպով մը:

Սուտ է, սուտ, կ'ըսէր մէկը, պարոն Ա. չկրնար մեռնիլ. ահա քսանևվեցերորդ անգամն է որ կը լսեմ թէ մեռած է. ասկէց վերջը մինչև որ իր բերնէն չլսեմ, չեմ հաւատար:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Արդէն յայտնի է որ Մասիս պատուական լրագրոյն 294երորդ թուոյն մէջ ծանուցեր էինք, թէ մեծ պատիւ կը համարինք տեսութիւն ընել այնպիսի երիտասարդաց հետ՝ որոնք ճաշակ, ընդունակութիւն և փափաք ունին թատրախօսութեան, և զանոնք հրաւիրած էինք Բէպէձի–խանը, թիւ 7 երորդ Յարգոյ. Պ. Անտօնին սենեակը, որուն պատճառը դեռ մասնաւոր գրասենեակ մը չունենալնիս էր. ուստի՝ կ'իմացընենք հիմայ, որ ասկէ վերջը՝ թատրախօսութեան փափաք և ընդունակութիւն ունեցողները պատրաստ ենք ընդունելու ամենայն յօժարութեամբ մեր գրասենեակը:

Նա և՝ մեր գրասենեակին մէջ Հայերէն, Գաղղիարէն և Անգղիարէն լեզուաց, Թուաբանութեան, Ընդհանուր պատմութեան, և մէկ քանի ուրիշ ուսմանց դասատուութիւն ալ պիտի ըլլայ. ուզողը կրնայ գալ և մեզի հետ խօսակցիլ:

Կը խնդրենք մեր յարգոյ բաժանորդներէն անոնցմէ՝ որոնք ստորագրուած ըլլալով դեռ շաբաթաթերթիս գինը չեն վճարած, որ իրենց որոշեալ տեղը չգտնուած ատենները՝ ստակը հոն գտնուողներէն մէկուն յանձնելու բարեհաճին:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ստորագրութեան գլխաւոր տեղերն են առայժմ
Կոստանդնուպօլիս Վէզիր–Խանը Շաբաթաթերթիս գրասենեակը. երկրորդ դստիկոնը. թիւ 15:
Միջիան–Չարշըսին Մարգարեան յարգոյ Պ. Յարութիւնին գրատունը:
Վէզիր–Խանին դրանը քով գրավաճառ Սարհատեան Պ. Մարտիրոսին խանութը:
Մէյ–Նոր–Խանը. Մեծմեծայր Հավատոյ Լրագրոյն գրասենեակը Յարգոյ Պ. Եօրկէին յետոյ...
Պէրա. Բաղչէ–Օրթամբալ փողոցը: Թիւ 2:
Վիօլէր Ֆրէրէ գրատունը:
Կալաթա–Սարայէն դիմացը՝ Մ. Ոսկեան գաղղիացի գրավաճառին գրատունը:
Ըսկիւտար. Ընթերցասիրաց ընկերութեան թանգարանը:
Օրթագիւղ. Արշալոյս Արարատեան գրասենեակը:
Հալէպ. Մեծարգոյ Պէրպէրեան Ստեփանոսի Յովհաննէս Աղային վաճառատունը:

ՀԵՂԻՆԱԿ ԳՈՐԾՈՑՍ. Ա. Հ. ՃԻՉՄԷՃԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ
ՎԷԶԻՐ–ԽԱՆ